

ІСТОРІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ У ПРЕДСТАВЛЕННІ АВТОРІВ ЧАСОПИСУ “KWARTALNIK HISTORYCZNY” (1887 – 1939)

На час організації у Львові “Towarzystwa Historycznego” (далі – “ТН”) та заснування у 1887 р. “Kwartalnika Historycznego” (далі – “КН”) польські студії доби середньовіччя вже мали власні вироблені традиції і рухалися по второваній науковцями ХІХ ст. дорозі. Проте авторам цього видання вдалося зайняти власну наукову нішу і докластися до збагачення медієвістичних досліджень. І від початку свого існування часопис “КН” став тією платформою, на якій обговорювалися найбільш резонансні теми та тривали всякого роду дискусії. Водночас на прикладі матеріалів видання його автори демонстрували високі тогочасні стандарти наукових досліджень, ґрунтовані на засадах позитивізму. На початках діяльності “КН” саме медієвістичні дослідження, особливо з галузі допоміжних дисциплін, якнайкраще слугували взірцями такого типу наукових опрацювань.

Найбільшою групою матеріалів на сторінках часопису представлена політична історія Польщі доби середньовіччя. Дослідники порушували питання генези польського народу, виникнення давньої держави, утворення та правління П’ястівської династії та її зовнішньополітичної історії, внутрішньої та зовнішньої політики в часи панування Ягеллонської династії, творення ягеллонської ідеї.

Так, предметом жвавого обговорення на сторінках часопису було питання генези польської державності. Зокрема, багато уваги приділялось питанням, пов’язаним з іменем П’яста, яке дало назву династії полянських правителів. Прикметно, що ці питання ставали на шпальтах часопису об’єктом досліджень не лише істориків, а й філологів та етнографів, що свідчить про інтердисциплінарну орієнтацію¹. На сторінках видання було вперше здійснено докладний аналіз монументальної праці О. Бальцера “Генеалогія П’ястів”, присвяченої дослідженню династичних зв’язків. Автором огляду став С. Лагуна. Він зупинився на висвітленні окремих питань цієї праці, яку за віртуозне використання величезної кількості матеріалів прирівнював до масштабної венеціанської мозаїки².

У міжвоєнний період на сторінках часопису було опубліковано огляд праці К. Кротоського “Історичні відголоски у переказах про Попеля та П’яста”, де він припускав русько-київське походження засновників польської держави. К. Кротоський намагався довести, що саме експансія (характерне для того часу явище), а не власна еволюція родових стосунків була імпульсом до постановки польської держави, і це дозволило йому розширити часові межі початків польської історії³.

Поряд із дослідженнями, присвяченими засновникам польської держави, на сторінках часопису зустрічаємо розвідки та критичні матеріали про їхніх наступників. Так, у “КН” було відзначено дослідження особи першого історичного керівника польської держави, власне її будівничого, Мешка І, здійснене С. Закшевським. Виходець з краківського історіографічного середовища, історик був яскравим представником медієвістичної методи на львівських теренах. Зазначену працю С. Закшевського критики вважали однією з найкращих, присвячених проблемам становлення польської державності.

Характеризуючи її, рецензент на сторінках часопису писав: “Не увидатнив, можливо, львівський історик виняткових політичних здібностей Мешка настільки, як це зробив А. Малецький, проте спорудив будівничому польської держави найточніший з усіх пам’ятник”⁴.

Поряд із питаннями, присвяченими історії правління П’ястівської династії, велику частину змісту часопису займала історія правління династії Ягеллонів. Так, з часом створення у 1886 р. “ТН” збігалася визначна у польській історії дата – п’ятисотліття вступу на польський престол Ягеллонської династії, яка правила Польщею безперервно до 1572 р. Часопис, зокрема, відгукнувся ґрунтовною рецензією на появу синтетичного дослідження “У п’ятисотлітню річницю” званого краківського історика-медієвіста С. Смольки. У згаданій праці, присвяченій подіям 1386 р., він виступив з аналізом значення “руської справи” для історії польсько-литовської унії. Рецензент роботи А. Прохаска, відзначивши її високий науковий рівень, особіно зупинився на характеристиці застосованого автором новаторського на той час психологічного методу при характеристиці королеви Ядвіги⁵. Бачимо в часописі й рецензії на низку інших праць С. Смольки, також присвячених ягеллонській добі у польській історії. Це, зокрема, робота “Ольґерт і Кейстут”, у якій автор зосереджувався на питаннях протистояння Владислава II Ягайла та литовської опозиції. Прикметною ознакою цієї праці, як зазначали критики, було уточнення низки історичних дат, сумлінна критика джерел та особлива увага С. Смольки до аналізу внутрішнього устрою Литви того часу⁶.

Велику увагу ягеллонському періоду приділяв у своїх працях А. Прохаска. У часописі знаходимо численні рецензії на його роботи, присвячені історії цієї доби. Так, прихильно зустріли критики його працю про зовнішню політику Казимира Ягеллончика⁷. Позитивні відгуки оглядачів часопису отримала й розвідка львівського вченого про розвиток парламентаризму в часи перших Ягеллонів⁸. А у відповідь на його дослідження “Прагнення до церковної унії за Ягайла”, лейтмотивом якого була реалізація цивілізаційної місії Польщі на Сході, на сторінках часопису було опубліковано полемічну за характером статтю-рецензію А. Левицького⁹. Аналізу польсько-російських стосунків доби пізнього середньовіччя було присвячено працю Ф. Папе “Ягеллони і Москва”, де автор, як і А. Прохаска, акцентуючи увагу на культурному протистоянні між двома народами, обстоював цивілізаційну місію Польщі на Сході¹⁰.

Жваво обговорювався на сторінках часопису й феномен “ягеллонської ідеї”. Висвітлюючи цю проблему, польські історики намагались знайти відповідь на питання: якою була провідна ідея епохи, що тривала два століття, – від Креву до Любліна, – й об’єднала в єдине ціле та зробила з аморфної п’ястівської Польщі сильну державу. Термін “ягеллонська ідея” в історіографію ввів варшавський публіцист, історик та літературний критик С. Кшемінський, використавши його у статті “Ягеллони”, написаній до Великої всесвітньої ілюстрованої енциклопедії у 1902 р. У його розумінні, ягеллонською ідеєю була програма об’єднання Польщі і Литви у єдиний державний організм, базований на політичній і соціальній свободі та рівності народів обох країн, релігійній толерантності, широкому самоврядуванні. Активні осмислення ягеллонської ідеї датуються у польській історіографії 80 – 90-ми роками ХІХ ст. і пов’язані з появою систематичних джерельних студій над цією епохою. На межі століть з’явилася ідея переосмислення історії польсько-литовських стосунків і відбору всього, що могло б стати матеріалом для побудови синтези. Процес концептуалізації ягеллонської ідеї у науці розпочався у працях В. Абраґама, Я. Фіялека, С. Смольки, А. Левицького, С. Кутшеби, О. Бальцера, присвячених різним, головно правничо-адміністративним аспектам

та проблемам польсько-литовської унії. Вони намагались уникнути крайнощів, але репрезентували все ж, досить тенденційний погляд на унійний процес, підтримуючи традиційний апологетичний погляд на співіснування поляків, литовців та українців у межах єдиної держави¹¹.

Зі здобуттям державної незалежності Польщі ягеллонська ідея отримала новий імпульс у своєму розвитку, що було пов'язано з необхідністю доведення історичної легітимності перебування в межах давньої польської держави литовських та українських територій. На сторінках часопису О. Галецький виступив з аналізом доробку польської історіографії у цій проблемі, з'ясовуючи, чи є ягеллонська ідея лише красивим гаслом, чи суворо окресленим науковим терміном. О. Галецький змальовував апологетичний образ ягеллонської унії в національних та релігійних взаєминах у давній Речі Посполитій. Він, як прихильник ідеї “історичної” Речі Посполитої (у кордонах до 1772 р.), вважав, що унія з Литвою не лише не спровокувала занепаду Польщі, але й врятувала її. На його думку, якби не експансія Польщі, вона б розділила долю інших невеликих держав на схід від Римської імперії, таких як Чехія чи Угорщина. Щодо Литви, то О. Галецький вважав, що унія забезпечила їй культурний поступ та також сприяла збереженню самостійності¹².

Попри домінування у змісті часопису досліджень та критичних матеріалів з царини політичної історії, багато уваги редакція “КН” звертала і на вивчення соціально-економічних явищ минулого, пошук закономірностей та вивчення етапів генези, що вимагало застосування нових методів та технік. Друковані на сторінках “КН” матеріали, присвячені соціальним питанням, наприклад, проблемам походження станів, викликали доволі жваві дискусії. Так, гостра полеміка спалахнула навколо питань походження польської шляхти, які порушував у своїх працях краківський учений Ф. П'єкосинський. Зокрема, праця “Про династичне походження польської шляхти”, базована на аналізі геральдичних студій, спонукала до ґрунтовного критичного огляду. Її докладний розгляд здійснив С. Лагуна, візитівкою наукової діяльності та найбільш творчою частиною наукового доробку якого стали обширні статті для “КН” з оглядами актуальних тогочасних досліджень¹³. На сторінках часопису О. Бальцер полемізував з Ф. П'єкосинським у питаннях його теорії родового заселення польських земель. Попри деякі зауваги, О. Бальцер наголошував, що ця праця була першою спробою вичерпного й усебічного опрацювання давньої історії польського селянства¹⁴.

Наприкінці ХІХ ст. на сторінках часопису починають з'являтися епізодичні дослідження з іще не виділеної в окрему галузь історії економіки. Самостійні дослідження з цієї дисципліни з'явилися лише у ХХ ст., сягнули свого розквіту у міжвоєнному двадцятилітті і пов'язані з іменами Ф. Буяка (Львів), Я. Рутковського та К. Тименицького (Познань), Р. Гродецького (Краків), С. Арнольда (Варшава). Серед питань, до яких зверталися на сторінках часопису, були аспекти економічних взаємин держави і міст доби середньовіччя, торговельні стосунки міст, особливості фінансової системи Польщі, програми здійснення аграрних розвідок, дослідження систем державного та міського управління, урбаністичні студії. Одним із найбільш ранніх досліджень з цієї царини, опублікованих на сторінках видання, була праця Ф. Папе про економічні стосунки короля Казимира ІV Ягеллончика з Краковом у 1487 р., зумовлені загрозою турецького нападу на країну¹⁵. На сторінках “КН” вміщено також вступ до дослідження Л. Харевичової про торговельні зв'язки Львова в епоху середньовіччя¹⁶. Я. Рутковський досліджував особливості фінансової системи Польщі в часи Александра Ягеллончика¹⁷. Історія економіки середньовічної епохи була представлена в полемічному за характером

огляді Р. Гродецьким праці К. Тименицького “Студії над історією економіки XII ст.”¹⁸. Сучасні польські дослідники наголошують, що один з головних творців історії польської економіки Ф. Буяк був єдиним, хто занурився в саму суть історичної синтези з теоретичного погляду. Він не належав до дослідників виключно середньовіччя, але саме в цій його діяльності, на думку польських істориків, були витoki його медієвістичних за духом “Студій над заселенням Малополющі”, що містили соціологічну програму аграрних досліджень¹⁹. Історія економіки у Польщі тривалий час була тісно пов’язана з рефлексією над минулим польського суспільства та державного устрою. Розмежування проблематики в багатьох пунктах було просто неможливим, оскільки державний устрій зумовлював соціально-економічні стосунки. З іншого боку, імпульси перемін у царині права та адміністрування були залежні від суспільства. Історики, що спеціалізувалися у цих галузях, змушені були у зв’язку з цим принаймні намагатися охопити всі згадані питання. Це тягло за собою потребу розширення погляду на певні проблеми та переходу на вищий рівень – від мікрографічних досліджень до синтетичних, що, своєю чергою, зумовлювало модернізацію існуючих моделей історичного пізнання.

На відміну від соціально-економічної історії, наприкінці XIX ст. швидко розвивалася доволі молода дисципліна – історія права. Як уважають сучасні дослідники, специфічною рисою польської історіографії від останньої чверті XIX до двадцятих років XX ст. було надання великого значення саме історії права, яка завдячувала своїми високими позиціями передусім таланту О. Бальцера та С. Кутшеби²⁰. На сторінках часопису порушувалися питання становлення законодавчого права в Польщі, програми едиційної роботи, публікувалися результати досліджень про спадковість польського престолу, роль королівської законодавчої діяльності в загальному розвитку польського права, періодизацію судочинства, початки інституту адвокатури в Польщі, організацію княжих судів, історію польського церковного права тощо.

Не згасав інтерес редакції “КН” до питань історії польського права і в міжвоєнний період. Зокрема, у часописі зустрічаємо рецензії на дослідження з історії польського судового права, яке в цей час стало навчальним предметом в університетах. Критики відзначили дослідження витоків інституту адвокатури в Польщі, яке здійснив Я. Рафач. Ця праця зумовила появу на сторінках часопису полемічного, контрверсійного за характером дослідження А. Ветулані, де він намагався спростувати тезу Я. Рафача щодо генези та хронології постановня процесуального захисту в Польщі²¹. Позитивні відгуки отримало вивчення З. Войцеховським питань польського судочинства в п’ятівську добу, зокрема організації княжого суду, визначення меж його компетенції, особливостей діяльності воєводського та надвірного судів²².

Зацікавлено відстежували співпрацівники часопису появу досліджень, присвячених питанням постановня та функціонування церкви на теренах Польщі. До основних студій з церковної історії того часу належала “Організація церкви у Польщі до пол. XII ст.” В. Абрагама. Реакцією на неї на сторінках “КН” була критична стаття С. Лагуни, у якій він окреслив основний зміст роботи В. Абрагама та зосередився на деяких дискусійних моментах, зокрема питаннях прийняття християнства, заснування перших єпископатів на польських землях, визначення меж поширення їхніх впливів, стосунків держави та церкви²³. Відзначили оглядачі часопису й інше дослідження В. Абрагама, присвячене виникненню католицької церковної організації на Русі, у якому він вивчав питання розвитку церковно-політичних стосунків у середньовічній Польщі, що відбувалися під впливом еволюції церковного та державного устроїв²⁴. Діяльності перших польських єпископатів та монастирів у X – XI ст. було присвячено надруковану в часописі пра-

цю В. Кентжинського²⁵. Дослідження діяльності, первинного устрою та ієрархічних стосунків грецьких єпископств на українських землях у XIV ст. було предметом розвідки Я. Фіялека²⁶.

Здійснюючи аналіз проблематики історії Польщі доби середньовіччя на сторінках “КН”, неможливо оминати огляд однієї з найважливіших галузей історичної науки – допоміжних історичних дисциплін, широко представлених у часописі. Численні матеріали, що стосувались проблем розвитку допоміжних історичних дисциплін, містили важливі уточнення окремих подій і явищ середньовічної епохи, генези та вірогідності джерел²⁷. Як стверджував у ювілейному 50-му томі “КН” В. Семкович, розвиток допоміжних історичних дисциплін був нерозривно пов’язаний з розквітом польської історіографії і навіть випереджував цей розквіт і готував його. Адже саме дослідження у цій царині усували значні труднощі, з якими зіштовхувалися медієвісти в роботі з джерелами²⁸.

Щодо львівського історіографічного середовища, дітищем якого був “КН”, то воно мало власні глибокі традиції вивчення допоміжних історичних дисциплін, а Львівський університет був першим на землях Галичини вищим навчальним закладом, що міг похвалитись власною кафедрою допоміжних історичних дисциплін, заснованою ще 1784 р. Щоправда, вона проіснувала тільки до 1794 р. і вдруге була відкрита уже в часи автономії Галичини²⁹.

У львівський період існування “КН” на його сторінках було оприлюднено численні дослідження та критичні дописи з питань геральдики, генеалогії, нумізматики, дипломатики, адже саме вони були підґрунтям позитивістських студій. У 1898 р. на сторінках часопису спалахнула дискусія між Ф. П’єкосинським та А. Яблоновським про походження геральдичних елементів литовської та української шляхти³⁰. На сторінках часопису було надруковано і низку розвідок А. Малецького зі сфери допоміжних історичних дисциплін. Скажімо, ґрунтовністю відзначалося його дослідження про значення Городельської унії 1413 р. з позицій геральдики³¹. Дослідження А. Малецького “Геральдичні студії” отримало на сторінках часопису ґрунтовний аналіз, який, на замовлення редакції, здійснив Ф. П’єкосинський. А. Малецький у цій праці досліджував родові девізи, печатки, герби та клейноди. Його двотомове дослідження доповнювалося 18 таблицями, що містили 319 малюнків³². Поряд із геральдичними студіями, у часописі бачимо й аналіз генеалогічних праць. Наприклад, уже згадувана в контексті історії п’ястівської династії робота О. Бальцера “Генеалогія П’ястів” містила докладний огляд шлюбів представників п’ястівської династії. У дискусії навколо цієї праці взяли участь, окрім С. Лагуни, також К. Потканський, В. Брухнальський, С. Шнайдер³³. До питань генеалогії на сторінках часопису зверталися і С. Закшевський та В. Семкович³⁴.

З-поміж студій у галузі середньовічної нумізматики варто відзначити роботу А. Малецького, присвячену вивченню особливостей різних фінансових покарань, що застосовувалися у ту добу, та використання для їх виконання специфічних грошових одиниць у Польщі³⁵. Було опубліковано у часописі й огляд каталогу рідкісних монет Польщі в опрацюванні І. Полковського³⁶.

Багато уваги співпрацівники часопису приділяли працям з вивчення дипломатики, які заповнювали спеціальну рубрику “Miscellanea”. На сторінках видання відчитуємо полеміку Ф. П’єкосинського з Ф. Папе на предмет автентичності одного з найдавніших польських документів XI ст. – листа кардинала Ідзего для бенедиктинського монастиря у Тинцю³⁷. Згадувана дискусія Ф. П’єкосинського з А. Яблоновським щодо генези

українських та литовських геральдичних елементів, де порушувався широкий спектр питань, спричинила появу на сторінках часопису дослідження А. Малецького, поданого в контексті вивчення проблеми автентичності польських середньовічних документів³⁸. Дослідженнями в галузі польської дипломатики XII–XIII ст. займалися С. Кшижановський, С. Кутшеба, О. Гурка, В. Кентжинський³⁹.

Нові вимоги до роботи з джерельними матеріалами часів середньовіччя висувалися в міжвоєнний період. Їх сформулював на засіданні Історико-літературного відділу “Roznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk” 22 жовтня 1918 р. В. Семкович у своїй доповіді, опублікованій згодом у “КН”, “Про наукові потреби польської середньовічної історіографії”. Доповідач пропонував повернутися до підстав в едиційній роботі – повторного видання корпусу середньовічних джерел, здійснених з урахуванням нових наукових вимог. А лейтмотивом його виступу була ідея об’єднання розрізних історичних осередків для здійснення систематичних досліджень означеної епохи⁴⁰.

* * *

Як бачимо, на сторінках часопису у численних дослідженнях, критичних та джерельних матеріалах знайшло висвітлення чимало питань з історії Польщі часів середньовіччя. Найчисленнішою групою матеріалів, присвячених згаданій епосі, були критичні огляди та студії з політичної історії, у вивченні якої вчені апелювали до часів створення держави та її найбільшої могутності. Водночас поступово з’являлися й дослідження соціально-економічних явищ історії, провадження яких вимагало застосування нових методів та правил. У цих галузях історичної науки самостійні студії було започатковано лише у XX ст. Доволі динамічно розвивалася історія права середньовічної епохи. Від початку XX ст. дослідники історії польського права, попри провадження едиційної та аналітичної роботи над заповненням тематичних лакун, здійснювали спроби синтетичного охоплення проблематики минулого. Свідченням ваги, яку автори часопису надавали цим питанням, були друковані на його сторінках критичні огляди та численні полеміки довкола них. Особливе місце в провадженні студій над середньовічною епохою відводилося допоміжним історичним дисциплінам, котрі слугували передусім справі історичного аналізу. Саме вони високо цінувалися у львівському історіографічному середовищі, дітищем якого був “КН”. Загалом на сторінках часопису “КН” середньовічна доба представлена найбільш численною групою наукових публікацій, що відіграли помітну роль у загальному контексті поступу польської історіографії означеного періоду.

¹ Potkański K. Jeszcze o Piaście // Kwartalnik Historyczny. – R. 14, 1900 r. – S. 2-16; Bruchnalski W. Piast // Kwartalnik Historyczny. – R. 20, 1906 r. – S. 442-450, 626-663.

² Łaguna S. Rodowód Piastów // Kwartalnik Historyczny. – R. 11, 1897 r. – S. 745-788.

³ Krotoski K. Echa historyczne w podaniu o Popielu i Piaście // Kwartalnik Historyczny. – R. 39, 1925 r. – S. 33-69.

⁴ Krotoski K. [Rec.:] Zakrzewski S. Mieszko I jako budowniczy państwa polskiego // Kwartalnik Historyczny. – R. 37, 1923 r. – S. 201-205.

⁵ Prochaska A. [Rec.:] Smolka S. Rok 1386 w pięćwiekową rocznicę // Kwartalnik Historyczny. – R. 1, 1887 r. – S.101.

⁶ Prochaska A. [Rec.:] Smolka S. Kiejstut i Jagiełło // Kwartalnik Historyczny. – R. 4, 1890 r. – S. 176-179.

- ⁷ Prochaska A. Kazimierz Jagiellończyk a Inflanty // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 12, 1898 r. – S. 250-290.
- ⁸ Rembowski A. [Rec.:] Prochaska A. Geneza i rozwój parlamentaryzmu za pierwszych Jagiellońców // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 14, 1900 r. – S. 274-292.
- ⁹ Lewicki A. Sprawa unii kościelnej za Jagiełły // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 11, 1897 r. – S. 310-337.
- ¹⁰ Papeé F. Jagiellonowie a Moskwa // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 36, 1922 r. – S. 41-50.
- ¹¹ Maternicki J. Kontrowersje wokół idei jagiellońskiej w historiografii polskiej doby neoromantyzmu // *Historia jako dialog. Studia i szkice historiograficzne*. – Rzeszów, 1996. – S. 55-69.
- ¹² Halecki O. Idea jagiellońska // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 51, 1937 r. – S. 486-510.
- ¹³ Łaguna S. Nowa hipoteza o pochodzeniu szlachty polskiej // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 4, 1890 r. – S. 58-92.
- ¹⁴ Balzer O. Rewizya teoryi o pierwotnem osadnictwie w Polsce // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 12, 1898 r. – S. 21-64.
- ¹⁵ Papeé F. Zatarg podatkowy Kazimierza Jagiellończyka z miastem Krakowem 1487 r. // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 9, 1895 r. – S. 648-656.
- ¹⁶ Charewiczowa Ł. Handel Lwowa z Mołdawją i Multanami w wiekach średnich // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 38, 1924 r. – S. 37-67.
- ¹⁷ Rutkowski J. Skarbowość polska za A. Jagiellończyka // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 23, 1909 r. – S. 1-31.
- ¹⁸ Grodecki R. Studya nad dziejami gospodarczymi Polski XII w. // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 29, 1915 r. – S. 257-294.
- ¹⁹ Winiarz A. [Rec.:] Bujak F. Studja nad osadnictwem Małopolski, cz.1 // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 21, 1907 r. – S. 466.
- ²⁰ Kolbuszewska J. Mutacja modernistyczna w historiografii polskiej (przełom XIX i XX wieku). – Łódź: Ibidem, 2005. – S. 182.
- ²¹ Adamus J. [Rec.:] Rafacz J. Zastępcy stron w dawnym procesie polskim // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 38, 1924 r. – S. 177-179; Rundstein J. [Rec.:] Vetulani A. Zastępstwo procesowe w Polsce przed statutami Kazimierza Wielkiego // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 42, 1928 r. – S. 788-792.
- ²² Hejnosz W. [Rec.:] Wojciechowski Z. Sądownictwo prawa polskiego w dobie przedimmunitowej // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 45, 1931 r. – S. 107-115.
- ²³ Łaguna S. Pierwsze wieki kościoła polskiego // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 5, 1891 r. – S. 549-569.
- ²⁴ Halban A. [Rec.:] Abraham W. Pierwszy spór kościelno-polityczny w Polsce // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 11, 1897 r. – S. 149-152.
- ²⁵ Papeé F. [Rec.:] Kętrzyński W. Biskupstwa i klasztory polskie w X w. // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 4, 1890 r. – S. 375-379.
- ²⁶ Fijałek J. Biskupstwa greckie // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 11, 1897 r. – S. 1-63.
- ²⁷ За чисельністю посідали друге після політичної історії місце на сторінках часопису в довоєнний період
- ²⁸ Semkowicz W. Nauki pomocnicze historii // *Kwartalnik Historyczny*. – R. 51, 1937 r. – S. 227.
- ²⁹ Ciara S. Nauki pomocnicze historii na Uniwersytecie Lwowskim do 1918 r. // *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* – T.III, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – S.199-211.

³⁰ Jabłonowski A. W sprawie średniowiecznej heraldyki litewsko-ruskiej // Kwartalnik Historyczny. – R. 12, 1898 r. – S. 553-559; Piekosiński F. Odpowiedź A. Jabłonowskiemu // Kwartalnik Historyczny. – R. 12, 1898 r. – S. 559-560.

³¹ Małecki A. Znaczenie unii horodelskiej w r. 1413 z punktu widzenia heraldycznego // Kwartalnik Historyczny. – R. 12, 1898 r. – S. 751-763.

³² Piekosiński F. Najnowsze poglądy na wytworzenie się szlachty polskiej // Kwartalnik Historyczny. – R. 4, 1890 r. – S. 674-730.

³³ Łaguna S. Rodowód Piastów // Kwartalnik Historyczny. – R. 11, 1897 r. – S. 745-788.

³⁴ Zakrzewski S. Piast czy Przemyślida // Kwartalnik Historyczny. – R. 20, 1906 r. – S. 451-482; Thumenówna J. Rodzina Stanisława Orzechowskiego // Kwartalnik Historyczny. – R. 31, 1917 r. – S. 15-46; Semkowicz W. Tradycja o kniaziowskim pochodzeniu Radziwiłłów w świetle krytyki historycznej // Kwartalnik Historyczny. – R. 34, 1920 r. – S. 88-108.

³⁵ Małecki A. Grywny karne w dawnej Polsce i najdawniejsza nasza grywna mennicza // Kwartalnik Historyczny. – R. 7, 1893 r. – S. 214-241.

³⁶ Ryszard A. [Rec.:] Polkowski I. Wizerunki niektórych numizmatycznych rzadkości monet polskich // Kwartalnik Historyczny. – R. 2, 1888 r. – S. 595-596.

³⁷ Papée F. Dokument tyniecki kardynała Idziego // Kwartalnik Historyczny. – R. 2, 1888 r. – S. 349; Piekosiński F. Jeszcze słowo o dokumencie legata Idziego dla Tyńca // Kwartalnik Historyczny. – R. 3, 1889 r. – S. 49-74.

³⁸ Małecki A. W kwestyi fałszerstwa dokumentów // Kwartalnik Historyczny. – R. 14, 1904 r. – S. 1-17, 411-480.

³⁹ Krzyżanowski S. Początki dyplomatyki polskiej // Kwartalnik Historyczny. – R. 6, 1892 r. – S. 781-820; Kutrzeba S. Przyczynek do dyplomatyki polskiej w XIII w. // Kwartalnik Historyczny. – R. 12, 1898 r. – S. 88-89; Górka O. Przyczynki do dyplomatyki polskiej XII w. // Kwartalnik Historyczny. – R. 25, 1911 r. – S. 363-428.

⁴⁰ Semkowicz W. O potrzebach naukowych polskiego dziejopisarstwa średniowiecznego // Kwartalnik Historyczny. – R. 32, 1918 r. – S. 126-130.

Лідія Лазурко.

Історія середньовіччя у представленні авторів часопису “Kwartalnik Historyczny” (1887 – 1939)

На сторінках часопису у численних дослідженнях, критичних та джерельних матеріалах знайшло своє висвітлення чимало питань з історії Польщі часів середньовіччя. Найчисленнішою групою матеріалів, присвячених згаданий епосі, були критичні огляди та студії з політичної історії, у вивченні якої вчені апелювали до часів створення держави та її найбільшої могутності. Водночас, поступово з'являлися й дослідження соціально-економічних явищ історії, провадження яких вимагало застосування нових методів та правил. Динамічно розвивалася історія права середньовічної епохи. Особливе місце в провадженні студій над середньовічною епохою відводилося допоміжним історичним дисциплінам, котрі слугували передусім справі історичного аналізу. Як свідчать представлені у часописі численні матеріали з питань середньовічної культури (переважно емпіричного характеру), значні зусилля польські дослідники старовини зосереджували також і на вивченні духовних та матеріальних надбань народу в цю епоху. Загалом на сторінках часопису “КН” середньовічна доба представлена найбільш численною групою наукових публікацій, що відіграли помітну роль у загальному контексті розвитку польської історіографії означеного періоду.

Lidiya Lazaruko.

Representation of the history of the Middle Ages in the “Kwartalnik Historyczny” (1887 – 1939)

Many issues of Polish history since the Middle Ages found their coverage on the pages of numerous studies, critical and source materials of the periodical. The largest group of materials devoted to the mentioned era were critical reviews and studies of political history, in studying of which scientists appealed to the time of creation of the country and to the time of its greatest power. At the same time were gradually appearing researches of the socio-economic phenomena of history, the proceedings of which required the use of new methods and regulations. History of medieval era law was dynamically developing. Auxiliary historical disciplines were selected as a special place in proceeding of the studios of the medieval era, which were primarily used for business historical analysis. According numerous materials about the medieval culture that are submitted in the periodical, which are mostly empirical, ancient Polish researchers also focused significant efforts on the investigation of the spiritual and material heritage of the people in this era.